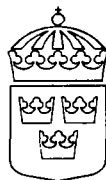

Finansutskottets betänkande

1989/90:FiU38

Ansöknings- och expeditionsavgifter vid
statliga myndigheter (prop. 1989/90:138)

1989/90
FiU38

Sammanfattning

Finansutskottet biträder i detta betänkande regeringens förslag till principer för uttag av ansöknings- och expeditionsavgifter vid statliga myndigheter. De i propositionen föreslagna förändringarna innebär

- att för de avgifter som regleras i expeditionskungörelsen i princip skall gälla full kostnadstäckning,
- att avgifterna tas ut som ansökningsavgifter,
- att nu gällande avgiftsfrihet för staten, kommunerna m.fl. starkt begränsas,
- att de avgifter som inflyter från registeruttag och kopior skall disponeras av myndigheten,
- att systemet med stämpelmärken slopas.

Utskottet avstyrker två motioner väckta med anledning av förslaget.

Centerpartiet och miljöpartiet avstyrker i en reservation förslaget om att avgifter tas ut i form av ansökningsavgifter.

Inledning

I detta betänkande behandlar utskottet

dels proposition 1989/90:138 om ansöknings- och expeditionsavgifter vid statliga myndigheter,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1989/90:Fi62 av Marianne Carlström och Inga-Britt Johansson (båda s),

1989/90:Fi63 av Gunnar Björk m. fl. (c).

Propositionen

I proposition 1989/90:138 har regeringen (finansdepartementet) — efter föredragning av statsrådet Allan Larsson — föreslagit riksdagen att

1. godkänna de principer för uttag av ansöknings- och expeditionsavgifter hos statliga myndigheter som förordats i propositionen,

2. godkänna att avgifter för prövning av tillståndsärenden tas ut i form av ansökningsavgifter,
3. godkänna att nu gällande avgiftsfrihet slopas på det sätt som förordats i propositionen,
4. godkänna att systemet med stämpelmärken för uppbörd och redovisning avskaffas,
5. godkänna att myndigheterna själva skall få disponera över avgifter för registerutdrag och kopior,
6. bemyndiga regeringen att i överensstämmelse med dessa riktlinjer meddela föreskrifter om ansöknings- och expeditionsavgifter vid statliga myndigheter.

Motionerna

1989/90:Fi62 av Marianne Carlström och Inga-Britt Johansson (båda s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av att följa utvecklingen och dess påverkan på viktiga samhällsekonomiska problem samt följa utvecklingen inom EG-området.

1989/90:Fi63 av Gunnar Björk m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om full kostnadstäckning,
2. att riksdagen beslutar avslå proposition 1989/90:138 såvitt avser övergång till ansökningsavgifter i enlighet med vad som i motionen anförts.

Utskottet

Regeringen föreslår i propositionen nya riktlinjer för utformning av avgifter som hittills reglerats i expeditionskungörelsen (1964:618).

I propositionen konstateras att nuvarande system för expeditionsavgifter är inkonsekvent samt föråldrat i ett antal avseenden. Systemet bör därför omarbetas. Därtill kommer behov av förändringar i vissa materiella hänseenden.

Föredragande statsrådet anser att för de avgifter som regleras i nuvarande expeditionskungörelse bör principen om full kostnadstäckning sättas som ekonomiskt mål. Till grund för avgiftssättningen föreslås schabloner baserade på genomsnittlig handläggningstid för olika ärendetyper. Dessa schabloner bör sedan bilda underlag för saktaxor, dvs. en fast taxa för varje ärendetyp.

I propositionen föreslås vidare att avgifterna för tillståndsärenden skall tas ut i form av ansökningsavgifter i stället för expeditionsavgifter. Motivet för detta är att handläggningskostnaderna bör täckas oavsett vilket resultat en ansökan leder till.

Vidare föreslås att nu gällande avgiftsfrihet för bl.a. staten och kommunerna slopas eller starkt begränsas. Beträffande avgift för kopior föreslås att avgift endast tas ut om en beställning omfattar minst tio sidor, detta av såväl praktiska som kostnadsmässiga skäl.

I frågan om redovisnings- och uppbördsrutiner förordas en anpassning till de rutiner som numera är gängse inom det statliga avgiftsområdet. Detta innebär bl.a. att systemet med stämpelavgifter slopas.

De förändringar som föreslås är till övervägande del av principiell natur. Enligt föredraganden bör en konkretisering av det föreslagna nya systemet ske först när ställning tagits till principfrågorna och då som ett led i själva författningsarbetet. Under förutsättning att riksdagen godkänner de föreslagna riktlinjerna avser regeringen att uppdra åt riksrevisionsverket att utarbeta konkreta förslag om bl.a. avgiftsberäkning.

Två motioner har väckts med anledning av propositionen.

I *motion Fi62* av Marianne Carlström och Inga-Britt Johansson (båda s) pekar motionärerna på den under senare år alltmer utbredda tendensen till ökad avgiftsfinansiering av olika offentliga myndigheters verksamhet. Mot bl.a. den bakgrunden framhålls att det finns anledning att analysera effekterna av en sådan fortgående ökad avgiftsfinansiering inom myndighetssektorn, och då speciellt effekterna för detaljhandeln. Som motiv härför anförs bl.a. farhågor att en sådan utveckling — med åtföljande prispress uppåt på konsumentpriserna — kan innebära att viktiga samhällsekonomiska mål kan komma att påverkas negativt. Enligt motionärerna bör vidare analyseras i vilken utsträckning avgifter av aktuellt slag verkar konkurrenshämmande för svenskt vidkommande i förhållande till näringslivets situation inom EG.

Av *motion Fi63* av Gunnar Björk m.fl. (c) framgår att motionärerna i princip står bakom propositionsförslaget om att målet för avgiftsuttag inom myndighetssektorn skall sikta till full kostnadstäckning. Motionärerna framhåller dock att undantag från den principen måste kunna göras om det är av behovet påkallat.

Däremot anser motionärerna att en övergång från nuvarande expeditionavgifter till de av regeringen föreslagna ansökningsavgifterna ej bör komma till stånd. Som motiv härför anförs att dessa leder till godtycklig hantering, administrativt krångel samt medför fördröjningar av beslut. Därtill kommer, enligt motionärerna, att det i vissa fall kan framstå som orättmätigt att en sökande får betala för en ej beviljad ansökan.

Finansutskottet vill med anledning härav anföra följande.

Det åligger myndigheter att kontinuerligt se över avgifterna inom sina verksamhetsområden. Det innebär dels att anpassa avgifterna till kostnadsutvecklingen, dels att överväga avgiftsbeläggning för avgiftsfria tjänster. Även om avgiftsnivån för aktuella tjänster successivt har höjts, innebär en övergång från tidigare princip med delvis ej full kostnadstäckning till en prissättning enligt principen full kostnadstäckning rimligen en höjning av avgiftsnivån på många områden. En sådan utveckling förutskickas också i propositionen. Hur stor en sådan höjning blir kan dock avgöras först efter den mer omfattande studie

över handläggningstider för olika ärendetyper m.m. som regeringen aviserar. Studien får sedan utvisa behovet av prisjusteringar samt huruvida avsteg från principen full kostnadstäckning av olika skäl kan vara befogad.

Beträffande de farhågor som uttrycks i motionerna om den eventuellt höjda avgiftsnivåns påverkan på den allmänna prisnivån, vill utskottet fästa uppmärksamheten på att den beloppsmässiga omfattningen av nuvarande expeditionsavgifter enligt expeditionskungörelsen (Expk) utgör mindre än en halv promille av den totala basen på vilken konsumentprisindex beräknas. Påverkan på den allmänna prisnivån av det nya avgiftssystemet mätt som konsumentprisindex torde knappast bli märkbar. Därtill kommer att merparten av de här aktuella avgifterna inte drabbar den internationellt konkurrensutsatta delen av näringslivet.

Utskottet delar dock motionärernas uppfattning att det finns anledning att noga följa kostnadsutvecklingen för berörda avgiftstyper.

Utskottet delar regeringens principiella syn att full kostnadstäckning bör gälla som ekonomiskt mål för verksamheten inom det område där avgiften tas ut. Det innebär att den sökande själv i normalfallet bör bestrida kostnaderna för ett ärendes handläggning. I likhet med motionärerna anser utskottet att undantag från principen full kostnadstäckning måste kunna göras i vissa fall.

Något initiativ med anledning av motion Fi62 och motion Fi63 yrkande 1 är enligt utskottet dock ej motiverat, varför motionerna bör avslås av riksdagen.

Förutom kostnadseffekterna tar motionärerna i motion Fi63 (c) upp vissa frågor om en *övergång från expeditionsavgifter till ansökningsavgifter*. Motionärerna motsätter sig denna förändring.

Beträffande frågan om avgifter för tillståndsärenden bör tas ut som ansökningsavgifter eller som expeditionsavgifter vill utskottet anföra följande. Båda avgiftstyperna har såväl för- som nackdelar. Föredragande statsrådet pekar på ett antal problem med ansökningsavgifter men anser likväl att fördelarna överväger och förordar en sådan ordning. Huvudskälet för detta ställningstagande är att en avgift som bygger på kostnadstäckning tas ut oavsett vilket resultat en ärendeprövning leder till. Från kostnadssynpunkt saknar utgången av prövningen betydelse. En ansökan som avslås innebär som regel lika stora handläggningsskostnader som ett bifallsbeslut. Utskottet anser mot denna bakgrund att en naturlig konsekvens av att införa principen om full kostnadstäckning är att också ta ut ansökningsavgifter. I likhet med vad som anförs i propositionen bör dock viss möjlighet ges för myndigheter att kunna återbetala hela eller del av erlagd avgift. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi63 yrkande 2 och tillstyrker propositionen i motsvarande del (mom. 2).

Förslagen om slopad avgiftsfrihet för stat, kommuner m.fl. och att avskaffa systemet med stämpelmärken föranleder ingen erinran från utskottets sida. Utskottet tillstyrker även att myndigheterna själva skall få disponera avgifterna för registerutdrag och kopior. Det bör ankom-

ma på regeringen att i överensstämmelse med de angivna riktlinjerna meddela föreskrifter om ansöknings- och expeditionsavgifter vid statliga myndigheter.

1989/90:FiU38

Hemställan

Utskottet hemställer

1. *beträffande principer för uttag av ansöknings- och expeditionsavgifter*

att riksdagen med avslag på motionerna 1989/90:Fi62 och 1989/90:Fi63 yrkande 1 godkänner de principer för uttag av ansöknings- och expeditionsavgifter hos statliga myndigheter som förordats i proposition 1989/90:138 mom. 1,

2. *beträffande övergång från expeditionsavgifter till ansökningsavgifter för tillståndsärenden*

att riksdagen med bifall till proposition 1989/90:138 mom. 2 och med avslag på motion 1989/90:Fi63 yrkande 2 godkänner att avgifter för prövning av tillståndsärenden tas ut i form av ansökningsavgifter,

res. (c, mp)

3. *beträffande slopande av avgiftsfrihet*

att riksdagen godkänner att nu gällande avgiftsfrihet slopas på det sätt som förordats i proposition 1989/90:138 mom. 3,

4. *beträffande avskaffande av systemet med stämpelmärken*

att riksdagen godkänner att systemet med stämpelmärken för uppbörd och redovisning avskaffas i enlighet med vad som förordats i proposition 1989/90:138 mom. 4,

5. *beträffande myndigheternas disposition över vissa avgifter*

att riksdagen godkänner att myndigheterna själva skall få disponera över avgifter för registerutdrag och kopior i enlighet med vad som anförts i proposition 1989/90:138 mom. 5,

6. *beträffande föreskrifter om ansöknings- och expeditionsavgifter*

att riksdagen bemyndigar regeringen att i överensstämmelse med i proposition 1989/90:138 mom. 6 angivna riktlinjer meddela föreskrifter om ansöknings- och expeditionsavgifter vid statliga myndigheter.

Stockholm den 10 maj 1990

På finansutskottets vägnar

Anne Wibble

Närvarande: Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Arne Andersson i Gamleby (s), Gunnar Björk (c), Per Olof Håkansson (s), Rune Rydén (m), Iris Mårtensson (s), Lisbet Calner (s), Arne Kjörnsberg (s), Filip Fridolfsson (m), Lars De Geer (fp), Ivar Franzén (c), Lars-Ove Hag-

Reservation

Övergång från expeditionsavgifter till ansökningsavgifter för tillståndsärenden (mom. 2)

Gunnar Björk (c), Ivar Franzén (c) och Carl Frick (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Beträffande frågan" och slutar med "(mom. 2)" bort ha följande lydelse:

Regeringen motiverar sitt ställningstagande för införande av ansökningsavgifter bl.a. med att ett avslag av en ansökan i normalfallet drar lika stora kostnader som ett bifall. Att bedöma denna fråga ur ren kostnadsaspekt är enligt utskottet att anlägga ett alltför snävt perspektiv. Det finns enligt utskottet flera viktiga faktorer att beakta i det sammanhanget.

- En avgift bör svara mot en direkt prestation, t.ex. i form av ett tillstånd.
- Avgiften skall enligt regeringens förslag utgöra en förutsättning för ärendets prövande. Detta skapar administrativt merarbete och riskerar att förlänga ärendets liggtid.
- I vissa fall kan det uppfattas som stötande att sökande skall stå för avgiften. Då skall, enligt propositionen, myndigheten kunna betala tillbaka en del av avgiften. Också detta leder till godtycke och krångel.

Sammantaget finner utskottet att de problem som är förknippade med en övergång till ansökningsavgifter är så stora att en sådan ej kan förordas. Med det anförda avstyrker utskottet propositionens förslag i denna del (mom. 2) och tillstyrker motion Fi63 yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande övergång från expeditionsavgifter till ansökningsavgifter för tillståndsärenden*

att riksdagen med bifall till motion 1989/90:Fi63 yrkande 2 och med avslag på regeringens förslag i proposition 1989/90:138 mom. 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,